

ПАНЧЕНКО Ю.В.

### ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ М.ТЕТЧЕР (1979-1990 рр.)

*На основі ряду джерел зроблено спробу проаналізувати найбільш важливі напрямки зовнішньої політики урядів М.Тетчер (1979-1990 рр.), яка формувалась на засадах неоконсервативної ідеології, а саме: відносини з Європейським Співтовариством, США, СРСР та Україною.*

*“Наша мова, наші зв’язки, обумовлені торгівельними відносинами та політичним впливом, наш світогляд, наша близькість з Америкою, наші засоби ядерного стримування надають нам глобальний статус, хоча і не статус наддержави”<sup>1</sup>*, - такою була концепція зовнішньої політики М.Тетчер в часи її прем’єрства. У ході передвиборчих кампаній вона говорила про відродження Великої Британії, з якою повинні рахуватися і великі, і малі держави, і вплив якої повинен суттєво зростати<sup>2</sup>. Досягнення цієї мети значною мірою залежало від лідера, його особистих якостей, мудрості, рішучості, наполегливості, від того місця, яке він буде посідати серед лідерів найсильніших країн світу.

Для досягнення поставлених завдань зусилля зовнішньополітичного відомства держави були зосереджені навколо таких важливих напрямків як відносини з країнами Західної Європи, з США і з СРСР. І на всіх цих напрямках з самого початку діяльності урядів М.Тетчер були змінені не стільки підходи, що склалися в кожному з них, скільки сама система пріоритетів, в рамках яких ці підходи визначалися й реалізовувалися.

**Велика Британія та ЄС.** З 1973 р. Велика Британія брала участь у Європейському Співтоваристві (ЄС), бо це відкривало для неї великий ринок збуту товарів. Але разом з цим уряди Британії постійно боролися з ідеєю створення *“федеральної Європи”*, яка не співпадала з їх переконаннями та почуттям патріотизму. Ідея європейської держави також не відповідала ідеологічним переконанням Маргарет Тетчер, переконанням більшості англійців, які на виборах 1979 р. проголосували за неоконсервативну програму партії торі.

М.Тетчер вважала, що, на відміну від Великої Британії, ЄС позитивно відносилось до суттєвого втручання держави в економіку, до отримання завищених соціальних виплат, *“ніж нормально прийнято для “сітки безпеки” у Великій Британії”*. *“Європейська модель, - на її думку - ставить захищеність вище за все і у своєму намаганні зменшити ризик невпинно пригнічує заповзятливість”<sup>3</sup>*. Даючи загальну характеристику ЄС, Маргарет Тетчер писала, що: *“самий серйозний недолік цієї...наддержави полягає в тім, що вона не є демократичною...”<sup>4</sup>*. Ці фундаментальні розбіжності були підґрунтям для постійних суперечок між лідерами країн Співдружності та Великої Британії.

Ставши прем’єр-міністром М.Тетчер, почала створювати та реалізовувати свій варіант європейської інтеграції зі збереженням національної самостійності Великої Британії в усіх сферах діяльності, протидіючи притаманній для ЄС політиці розширення кордонів і поширення владних

повноважень. Європейському вектору політики країни були властиві такі риси як скептицизм, жорсткість, непримиренність, чіткість, принциповість і дуже високий рівень ідеологізації. В своїй відомій промові 1988 р. в Брюгге Маргарет Тетчер виклала концепцію співіснування Європейського співтовариства та Великої Британії, в якій зробила акцент на головному принципі неоконсерватизму - унікальність і самобутність кожного індивідууму<sup>5</sup>. Саме цей принцип Тетчер поклала в основу політики свого уряду щодо ЄС.

Перші заяви нового уряду 1979 р., зустрічі прем'єр-міністра з лідерами інших країн Західної Європи обіцяли непогані перспективи. Але цілий ряд першочергових для ЄС проблем, таких як введення єдиної валюти співтовариства, реформа аграрного сектору та скорочення витрат на нього, розподіл внесків в загальну казну - залишалися не вирішеними. Проводячи економію усередині країни, М.Тетчер продовжувала цю лінію і у зовнішній політиці. Це не тільки було продовженням її ідеологічних переконань, економічної політики, а і створювало імідж людини, яка викликає в англійців патріотичні відчуття.

Велика Британія перешкоджала ввезенню в країну продуктів харчування з країн Співтовариства під приводом того, що вони не відповідали санітарним нормам, не давала допуск судам партнерів зі "Спільного ринку" на входження в свої територіальні води; наприкінці 1979 року вона різко підняла ціни на нафту всупереч інтересам інших країн членів ЄС. Тривала боротьба щодо сприятливих умов для своєї країни стосовно зменшення внеску дала результат: за рішенням у Фонтенбло 1984 р. внесок Британії скорочувався на 66% з 1985 р. і вона отримувала компенсацію 1 млрд. єкю в 1984 р. Було досягнуто згоду і у сільськогосподарській політиці. Після 1984 р. у політиці неоконсерваторів з'являється конструктивний підхід по відношенню до процесів європейського будівництва.

У зв'язку з цим М.Тетчер відзначає: "...з 1984 року по 1988 рік, дуже багато уваги приділялось розробці та реалізації ідеї єдиного європейського ринку... Єдиний ринок - великою мірою є британською ініціативою...Програма єдиного ринку пропонувала знищення всіх "нетарифних бар'єрів"<sup>6</sup>. Водночас Англія енергійно закликала країни Західної Європи до тісних взаємин у зовнішньополітичній сфері. У листопаді 1980 р. глава Форейн офісу лорд Карінгтон запропонував створити в рамках ЄС постійний дипломатичний апарат зі штатом досвідчених професійних співробітників, які репрезентували зарубіжні відомства держав-членів Співтовариства. Принципи і форми співробітництва були юридично закріплені в "Єдиному європейському акті", прийнятому в грудні 1985 р.

20 вересня 1988р. виступаючи в Брюгге М.Тетчер підкреслила, що бачить майбутнє Великої Британії тільки спільно з Європою і мета її країни - існування в співдружності, але принципом існування ЄЕС повинно бути співробітництво між суверенними державами, кожна країна повинна зберігати "своєрідність, традиції, звичаї і відмінні риси". "Ми не для того успішно зрушили з межі державної влади в Британії, щоб знову розширити їх на європейському рівні, де європейська супердержава здійснює нове керівництво з Брюсселя"<sup>7</sup>. Як прагматичний політик прем'єр-міністр Британії бачила доцільність входження своєї країни в Співдружність у розширенні

ринку збуту англійських товарів, поверненні домінуючої ролі Британії в європейських справах. А також в необхідності об'єднання країн Заходу в протидії радянській експансії.

Серед негативних факторів участі Великої Британії в ЄС М.Тетчер називала такі, як єдина аграрна політика (вигідна для сільськогосподарських країн, а не для урбанізованої Британії), втрати в рибальській галузі (входження в ЄС Іспанії зі своїм морським флотом, введення квот щодо вилову риби, збільшення зони вилову, що завдало збитків Британії, зменшило природні морські запаси), високий рівень внесків в спільний бюджет Співтовариства, введення єдиної валюти, створення сильних наднаціональних бюрократичних органів, недосконалість соціальної системи континентальної Європи, створення власних військових сил.

Увесь час перебування на посаді прем'єр-міністра вона боролася з діями ЄС, які зачіпали інтереси Великої Британії. Це допомагало Британії відстояти свої інтереси, але були і негативні результати діяльності неоконсерваторів. Перш за все, формування іміджу країни, яка гальмує інтеграційні процеси в Європі. По-друге, постійні напади на погляди прибічників інших ідеологій інтеграційних процесів, звинувачення в хибності цих поглядів були демонстрацією надзвичайної зашореності лідера Британії. Не надавала М.Тетчер балів і толерантність до США, які прагнули збільшення впливу Великої Британії, як своєї ідеологічної союзниці.

Відображаючи сучасне бачення партією торі відносин Британії та Європейської Співдружності М.Тетчер стверджує: *“Підхід консервативної партії, практикуючий нею в останні роки, ...виражений гаслом “В Європі, але не під її башмаком”<sup>8</sup>”*.

**Велика Британія та США.** Важливим напрямком британської зовнішньої політики були взаємини з США. В своїй відомій доповіді від 19 січня 1976 р. в Кінсінгтон Холі М.Тетчер підкреслювала, що зовнішня політика Великої Британії має ґрунтуватися на розумінні традиційного союзника США<sup>9</sup>. Прагнення до проведення більш самостійної політики у рамках Європейського Співтовариства з одночасною націленістю поставити жорсткий бар'єр на шляху *“експансії комунізму”* підштовхувало М.Тетчер з самого початку зміцнювати відносини зі Сполученими Штатами Америки, тим більше, що до цього заохочувала й спільна неоконсервативна орієнтація урядів двох країн як у внутрішній, так і у зовнішній політиці, в жорсткому протистоянні СРСР і комуністичній ідеї в цілому.

Адміністрація республіканців, очолювана Р.Рейганом, була також зацікавлена у зміцненні відносин з Великою Британією, в якій бачила стійкого борця з радянською загрозою. В Англії при визначенні відносин з США вживають слово *“special”* - *“особливі”*, тобто найкращі, що не мають аналогів. Тісні зв'язки у сфері економіки перш за все передбачали шляхом тісної кооперації з американською промисловістю придбати новітню технологію. Цьому сприяли і великі англійські капіталовкладення в американську промисловість, що надавало англійському капіталу доступ і до технологій, і до величезних прибутків.

Ще у 70-ті роки США посідали друге місце в англійській зовнішній торгівлі, і торговельний баланс англо-американської торгівлі був активним для Британії. З кінця 70-х років США стають самим великим вкладником капіталу в Англію<sup>10</sup>. В історії англо-американських відносин завжди

відігравали чималу роль суб'єктивні фактори, перш за все особисті симпатії чи антипатії американських і британських лідерів. Але мабуть ніколи цей особистий фактор не мав такого значення, як в часи президентства Р.Рейгана і прем'єрства М.Тетчер. При Дж.Картері спроби М.Тетчер розвинути і посилити "*особливий*" характер взаємин між двома країнами не призвели до відчутних результатів.

Коли президентом США став Рональд Рейган, становище різко змінилося. М.Тетчер взяла курс на динамічний розвиток відносин Великобританії з США в усіх сферах. Найбільш яскраво характер взаємин між державами виявляється в період міждержавних конфліктів. Як зазначала М.Тетчер: "*Демократичні країни вміють вести війни, в чому не раз переконувалися диктатори...*". На її думку війна необхідна для самозахисту та знищення ворогів<sup>11</sup>. Тому за часів її прем'єрства Британія безпосередньо приймала участь у військових сутичках.

Під час конфлікту Великобританії з Аргентиною через Фолклендські острови в 1982 р. США спробували спочатку залишитися осторонь, але невдовзі Р.Рейган твердо підтримав М.Тетчер, і США допомагали в цій війні англійцям в забезпеченні літаків паливом, запасними частинами, боє-припасами, розвідувальними даними. Природно, що США розраховували, що на той випадок, коли їм потрібна буде підтримка, Англія її надасть.

У 80-ті роки сталося три конфлікти, в яких прийняли участь США. Це інтервенція Сполучених Штатів Америки в Гренаду, бомбардування американськими літаками Лівії і участь військових кораблів США у конфлікті в Перській затоці. Позиція Великобританії в цих подіях відрізнялась від позиції США, але тиск США привів до того, що вона була змушена підкоритися диктату США.

Десятиріччями між США та Великою Британією, колишньою колонією і метрополією, склалися особливі відношення. Роки прем'єрства М.Тетчер не стали виключенням. Спільні ідеологічні міркування правлячої еліти, взаємодвіра політичних лідерів цих країн, спільні цілі, тотожні засоби досягнення економічних результатів доповнювалися схожістю зовнішньополітичних курсів. Велика Британія та СРСР. Виходячи з ідеології неоконсерватизму, політика щодо СРСР мала бути спрямована на знищення комуністичної ідеології. Ще в роки опозиції М.Тетчер слідувала так званій "*мегафонній дипломатії*". Її стрижнем було голосне викриття експансіоністського курсу радянських лідерів.

Коли в 1979 р. М.Тетчер вперше очолила уряд, перед нею повстало питання про визначення своєї політики відносно СРСР. На перший план виходили не гасла передвиборчих баталій, а державні інтереси Великобританії. Вже в підготовленій урядом тронній промові говорилося, що уряд буде добиватися більшої стабільності відносин між Сходом і Заходом.

26 червня 1979 р. на шляху до Токіо М.Тетчер зробила коротку зупинку в Москві і зустрілася з Головою Ради Міністрів СРСР О.М.Косигініним.

В ході бесіди було висловлено бажання обох сторін продовжувати курс на розрядку, всебічно розвивати радянсько-англійські відносини. Але вже пізніше позначився поворот до "*холодної війни*". Восени 1979 р. М.Тетчер виступила з серією промов, в яких доводила, що з СРСР можна розмовляти

тільки з позиції сили. В жовтні 1979 р. в промові в Люксембурзі вона закликала країни НАТО прийняти на свої території американські ракети, здатні, за її словами, спричинити радянському народові такі ж колосальні збитки, які СРСР зазнав в роки Другої світової війни<sup>12</sup>.

В зв'язку з введенням Радянським Союзом своїх військ в Афганістан, ставлення до СРСР з боку М.Тетчер стало ще більш ворожим. Англійський уряд кваліфікував цей акт як агресію. М.Тетчер направила протест радянському керівництву з приводу афганської авантюри, а згодом заявила про необхідність перегляду всього комплексу взаємин з СРСР. Лондон звернувся до членів ЄЕС і НАТО з пропозицією запровадити санкції проти СРСР.

У сфері політичних відносин з СРСР уряд М.Тетчер призупинив обмін на вищому і міністерських рівнях, були анульовані всі запрошення радянському керівництву, які були зроблені раніше.

Уряд М.Тетчер почав згортати радянсько-англійське співробітництво по всіх напрямках. Виступаючи в Лондоні в 1981 р., прем'єр-міністр заявила, що Радянський Союз становив *“головну загрозу”* способу життя західних країн, а в інтерв'ю Бі-бі-сі 5 травня 1981 р. закликала розпочати *“нову, небачену до цього часу за масштабами”* пропагандистську кампанію проти СРСР *“з застосуванням новітніх технічних засобів”*<sup>13</sup>.

Значно погіршали радянсько-англійські взаємини і в зв'язку з подіями у Польщі, коли 13 грудня 1981 р. в ній було запроваджено надзвичайне становище. Діяльність профспілки *“Солідарність”* призупинена. Уряд М.Тетчер, засудивши втручання Москви у польські справи, заявив про обмеження англо-радянських угод в галузі науки і охорони здоров'я, охорони довкілля, наукових досліджень в галузі сільського господарства, а також про скорочення співробітництва між Держкомітетом з атомної енергії СРСР і Управління з атомної енергетики Великобританії.

У 1982 р. М.Тетчер, враховуючи незадоволення ділових кіл Англії згортанням торгівлі з СРСР, почала здійснювати деякі заходи щодо їх поживлення. Але вирішальні кроки в напрямку активізації англо-радянських торговельних зв'язків були зроблені М.Тетчер вже після перемоги на чергових парламентських виборах, коли було сформовано другий уряд.

В червні 1983 р. в Лондоні за ініціативи М.Тетчер було скликано конгрес представників Європейського демократичного союзу, на базі якого була створена нова організація - Міжнародний демократичний союз (МДС). М.Тетчер відкрила засідання нової організації промовою, в якій містилися заклики до єднання антикомуністичних сил проти СРСР. М.Тетчер підкреслила, що вперше в історії всі консервативні сили об'єдналися в боротьбі за свої ідеали.

У 1984 р. відбулася перша зустріч М.Тетчер з М.С.Горбачовим, в ході якої були обговорені суттєві питання двосторонніх взаємин, але М.С.Горбачов ще не займав тоді посаду керівника радянської держави. Проте він справив на М.Тетчер гарне враження і між ними налагодилися добрі особисті відносини.

Радикальні зміни, що почали відбуватися в СРСР після приходу до влади М.С.Горбачова, привернули увагу світового співтовариства. Тонкий і досвідчений політик М.Тетчер чітко зреагувала на увагу британців до процесів, що відбувалися в Радянському Союзі. І весною 1987 р. напередодні

нових виборів до парламенту М.Тетчер відправляється в турне не у Вашингтон, а до Москви. Більше того, вона намагається відігравати більш помітну роль, розуміючи, що без активної, конструктивної "східної" політики претендувати на роль лідера Заходу неможливо. Це розуміння примусило М.Тетчер зробити заяву про те, що відносини між СРСР та Великобританією стали кращими, ніж будь-коли з часів Другої світової війни.

Під час візиту М.Тетчер до Москви у 1987 р. було розглянуто низку проблем. Зокрема в переговорах про ядерну зброю через непримиренну позицію М.Тетчер сторони не просунулися вперед, але було зроблено заяву про готовність довести до кінця переговори про знищення хімічної зброї. Було підписано кілька міждержавних угод, що торкалися розвитку торгівлі, співробітництва в дослідженні космічного простору та інші.

7 грудня 1987 р. за ініціативи М.Тетчер відбулася нова зустріч з Горбачовим на військово-повітряній базі Брайз-Нортон недалеко від Оксфорду. М.С.Горбачов летів до Вашингтона для підписання договору про РСМД (ракету малої та середньої дальності) і зупинився на кілька годин в Англії для бесіди з прем'єр-міністром. У зв'язку з тим, що час був обмежений, обговорювалися найважливіші питання: стратегічного озброєння, проблем хімічної та звичайної зброї, війни в Афганістані. М.Тетчер схвально поставилася до наступного підписання договору по РСМД. Це була дуже важлива заява, тому що договір передбачав поетапне позбавлення світу ядерної зброї, знищення якого дотепер М.Тетчер вважала утопією<sup>14</sup>.

Наступна зустріч двох лідерів проходила в умовах, коли радянсько-англійські відносини швидко розвивалися, позиції двох країн значно наблизилися, поліпшилася їх взаємодія в Раді Безпеки ООН. М.Тетчер була задоволена тим, що була створена абсолютно нова модель взаємин між Великобританією і СРСР. 23 вересня 1989 р. М.Тетчер, повертаючись з Токіо в Лондон, зробила зупинку в Москві для зустрічі з М.С.Горбачовим. Хоча суперечності між двома країнами в області роззброєння, особливо тактичної ядерної зброї, залишалися, М.Тетчер і М.С.Горбачов підтвердили, що обидві країни не мають ніяких намірів наносити безпеці один одного шкоди<sup>15</sup>.

В червні 1990 р. М.Тетчер здійснила офіційний візит до СРСР. Переговори М.Тетчер з радянським керівництвом відбувалися не в конфронтаційному дусі, але з низки питань сторони займали далеко не однакові позиції. Так, М.Тетчер була проти вивезення ядерної зброї з території об'єднаної Німеччини, виступала за збереження присутності американських військ в Європі.

Пізніше на самміті лідерів сімки (нарада голів держав і урядів розвинутих країн з економічних питань, створена у середині 70-х років ХХ ст.) в Х'юстоні в липні 1990 р. М.Тетчер виступила за підтримку перебудови в СРСР разом з США і Японією, але запропонувала зачекати з наданням прямої допомоги<sup>16</sup>.

Маргарет Тетчер була першою з лідерів західних країн, які виступали у Верховній Раді УРСР. Це сталося в червні 1990 р., коли М.Тетчер приїхала до Києва на проведення днів Великої Британії. Зустрічаючись з українськими парламентарями, прем'єр-міністр Великобританії звернула увагу на проблеми, які постійно її хвилювали в своїй країні - проблеми економіки і політики. *"Зараз у вашій країні, - говорила вона, - здійснюються великі зміни. Ви намагаєтесь перейти від централізованої командної економіки до такої,*

що створює людям більше свободи, коли вони самі беруть відповідальність за своє життя...Проблеми економіки невіддільні від політики”<sup>17</sup>. На питання народного депутата Д.В.Павличка про перспективи відкриття посольства України у Великобританії і посольства Великобританії в Україні М.Тетчер зауважила, що посольства - це тільки для країн, які мають повний національний державний статус “...І коли ми встановлюємо відносини на рівні посольств, скажімо, з Радянським Союзом, з Австралією, з Канадою, - продовжувала вона, - то у нас немає посольств з Каліфорнією, чи з Квебеком, чи з різними провінціями Австралії. Ми користуємося формулою: посольства - це для центрального національного уряду”<sup>18</sup>.

Проголошення України незалежною суверенною державою змінило ситуацію: були встановлені прямі україно-британські зв'язки. Але це вже було після відставки Маргарет Тетчер 31 грудня 1991 р.

Сучасна ж політика Великої Британії по відношенню до України дуже пасивна. А за словами дослідниці зовнішньополітичних проблем Великої Британії Н.Л.Яковенко: “...Велика Британія до цього часу в жодній галузі не належить до активних партнерів України...досі Україна перебуває в маргінальній зоні лондонської політики...”<sup>19</sup>.

Таким чином, за роки правління М.Тетчер англо-радянські відносини, їх характер змінювалися. Поглядам М.Тетчер завжди був притаманний крайній антикомунізм і до 1983 р. в її виступах, промовах звучали жорсткі антирадянські випади. Але коли М.Тетчер прийшла до влади вдруге, тональність її промов пом'якшала: вона зрозуміла необхідність змінити тактику в стосунках з СРСР, що зайвий раз підтвердило реалізм і гнучкість політики М.Тетчер. Значний вплив на взаємини між СРСР і Великобританією справили радикальні зміни в Радянському Союзі, що розпочалися з 1985 р. Це виявилось і в тісних та частих контактах лідерів двох країн, і в підтримці реформ в радянському суспільстві. Але при цьому М.Тетчер залишалася твердим прибічником зберігання за Англією статусу ядерної держави.

Аналізуючи зовнішньополітичну діяльність М.Тетчер протягом усіх років перебування її при владі, варто підкреслити, що вона керувалася ідеологією неоконсерватизму, швидко реагувала на події міжнародного життя. В той же час зовнішня політика М.Тетчер була послідовною, на всіх напрямках різноманітних міжнародних зв'язків вона досить активно відстоювала інтереси Великобританії. В цілому, більшість політологів віддають належне міжнародній діяльності М.Тетчер, яка в перші роки була новачком в дипломатії, а з часом стала одним з найбільш досвідчених державних діячів Заходу. Її активність і авторитет у міжнародних справах підвищили престиж Великобританії.

<sup>1</sup>Тетчер М. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира / Пер. с англ. - М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. - С.430.

<sup>2</sup>Перегудов С.П. Тэтчер и тэтчеризм. - М.: Наука, 1996. - С.191.

<sup>3</sup>Тетчер М. Искусство управления государством. - С.361-363.

<sup>4</sup>Там же. - С.373.

<sup>5</sup>Speech to the College of Europe (“The Bruges Speech”) М. Thatcher’s speech on 20 September 1988 // [www.margaretthatcher.org](http://www.margaretthatcher.org)

<sup>6</sup>Тетчер М. Искусство управления государством. - С.402

<sup>7</sup>Speech to the College of Europe (“The Bruges Speech”) М. Thatcher’s speech on 20 September 1988 // [www.margaretthatcher.org](http://www.margaretthatcher.org)

<sup>8</sup>Тэтчер М. Искусство управления государством. - С.412.

<sup>9</sup>Speech at Kensington Town Hall ("Britain Awake") (The Iron Lady) M. Thatcher's speech on 19 January 1976 // [www.margaretthatcher.org](http://www.margaretthatcher.org)

<sup>10</sup>Лебедев А.А. Очерки британской внешней политики. - М.: 1988. - С.103.

<sup>11</sup>Тэтчер М. Искусство управления государством. - С.63.

<sup>12</sup>Попов В.И. Маргарет Тэтчер: человек и политик. - М.: Прогресс, 1991. - С.150.

<sup>13</sup>Там же. - С.151.

<sup>14</sup>Правда. - 1987. - 9 декабря.

<sup>15</sup>Там же. - 1989. - 25 сентября.

<sup>16</sup>Известия. - 1990. - 15 июля.

<sup>17</sup>Радянська Україна. - 1990. - 12 червня.

<sup>18</sup>Там само.

<sup>19</sup>Яковенко Н.Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство. - К.: Наук.світ, 2003. - С.161-162.

### **ПАНЧЕНКО Ю.В.**

#### **Приоритетные направления внешней политики М.Тетчер (1979-1990 гг.).**

*На основе ряда источников предпринята попытка проанализировать наиболее важные направления внешней политики правительств М.Тетчер (1979-1990 гг.), которая формировалась на принципах неоконсервативной идеологии, а именно: отношения с Европейским Содружеством, США, СССР и Украиной.*

### **PANCHENKO Y.V.**

#### **The priorities in foreign policy of M. Thatcher (1979-1990)**

*The present article presents an attempt to analyze the priorities of foreign policy of M.Thatcher's governments (1979-1990), which were formed on principles of neoconservative ideology, and also relationships with EU, the USA, the USSR and Ukraine.*

---

*Отримано 23.10.2008*

---

### **ФОТОАРХІВ**

Конотоп. Пошта. Фотолистівка початку ХХ ст.

